

mij ter zake in
ogd werd onder
dan heb ik het
in opponenten

kelijk groot —
van veel dog-
menbracht. Men
lijnt niet den
den eigen (d)

leer zeer sterk
in de 2de n.l.
16, 7) Augus-
ten door middel
aus discip verbi
n quia dicitur
I quia creditur!
lat het geloof

terlijk en naar
w. z.: or is in
gustinus beide-
en, on een res-
molsche zaak
ater. Dit wordt
verschil. Het
t, wanneer het
stelijke, hemel-
leze verbinding
quia creditur".
t met een per-
ekende zaak te
ken is in der
is de scheiding
sterk mogelijk
demiddel is er
are elementen

Bij het avond-
door het (per-
melijk eten en
entio oralis et
e aanvaarding
is er geen
sacrament be-
e zaak en het
ik) geloof, dat
io a parte Dei,
seantwoordt de
chts zoo wordt
„veritas" (van
etie", tot ver-
it door het in-
fferre" (aan-
nemen) indien
angeboden ge-
sacrament, als
is zijde (door
aanvaarden be-
weer zoo uit-
ims acceptam
s utar. Co n-
amentis esse
enus vas fidei
btineat".

ok door Cali-
sacrament uit-
onde zaak en
dat dan onder
le Geref. dog-

van zijn in-
bij zijn vaak
positie neemt
Wernle wil
ook „Nicht-
m.

rijver destijds
bedeeling, dat
naar gedacht
ngenden Un-
te des Chris-
e deelen om-

r Geschichte,
dan Lepsius
weergegeven,
t: het is ver-
Die Anfänge"
h. Bothabara,
Galilea, het
o, terwijl in
recht, Judas,
Isémanié en
en opstap-

weering van
d op zichzelf
naar gedrukt
: is bij heel
onlijke visie
truceeren, in

n het hoofd-
verfinsterten
ein schmales
gen, taucht

Ein Woel,
Lippen. Die
e-Lider,
mvolle Auge

matiek) steeds zoowel het objectieve aanbod der genade als de subjectieve aanvaarding der genade door het geloof, zoowel de actio a parte Dei als de actio a parte hominis, worden samengevat. Men kan dus met evenveel recht zeggen, dat in het wezen van het sacrament een driërlei is te onderscheiden: a. de handeling Gods, het daadwerkelijk aanbod der genade in het sacrament; b. de handeling des menschen, de bewuste, persoonlijke geloofsaanvaarding van de in het sacrament aangeboden genade, en c. het teken en zegel. Dat beide eerste „handelingen" (herhaaldelijk wordt in dit verband met nadruk van handelingen, actiones, gesproken!) echter als één worden samengevat in de ééne „res", de beteekende zaak (het Verbum Dei), is een recht Augustinische—Calvinistische gedachte. Het onderscheiden van slechts tweeërlei, res en signum, beteekende zaak en teken, is,mits men nu ook de „beteekende zaak" in haar objectief-subjectieven aard erkent, zeker niet een minder gelukkige formulering.

Ik geloof met de gegeven citaten en toelichting mijn theorie ter zake in „Vragen aangaande den H. Doop" als recht Calvinistisch en Gereformeerd te hebben gehandhaafd.

Een enkele schreef, dat hij zich „de oogen uitwreef" bij het lezen mijner theorie. Nu, dat blijkt dan ook wel zeer noodig geweest te zijn. Deze verbaasde lezer herkenne en erkent thans zijn oude Instituie.

Voor wij verder gaan één verzuchting.
Van groot respect voor zijn bestrijders en van betaamelijke bescheidenheid getuigt deze laatste zinsnede behans niet.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

„Hangt de zegen van de bediening des Woords voor die haar ontvangen samen met den persoon van den Dienaar, met zijn voordracht en met de kwaliteit van de preek?"

Zoo luidt — met eenige wijziging, maar die, ook naar het oordeel van den inzender zelf, naar 'kvertrouw, zijn bedoeling nog te beter uitdrukt — een vraag van een onzer lezers.

Hij licht haar volgenderwijs toe: „Dikwijls wordt mijn stemming onder 't luisteren van meest aan bedorven door 't zich aan mij opdringende gevoel van conventionalisme, het uitsluitend letten op voordracht, verstandelijkheid van den predikant, enz.

Ik heb hier veel over nagedacht.
Moet ik me losmaken van die gevoelens, ze verwerpen, en uitsluitend letten op de goddelijke waarheid, die in de meest gebrekkige, mogelijk onzuiver en onwaarachtig uitgesproken preek ligt?

Ik wil het graag, maar kan het niet. Evenmin als ik in 't dagelijksche leven het gesprokene los kan maken van den sprekenden persoon.

Ik weet niet, hoe hieruit te komen.
Hier hebben we een bij uitstek praktische vraag.

seiner Mutter zu ihm aufgeschlagen. Auge fällt in Auge, als wollten Abgründe des Schmerzes in einander stürzen.

Keine Klage um den Sohn, der aller ihrer Träume Grab geworden ist und nun ein jammervoll verfohltes Leben an einem Schandpfahl endet, kommt über ihre Lippen. Kein Vorwurf, keine Bitterkeit, kein Rechten mit Gott in ihrem Herzen. Nur Liebe noch, letzte Liebe, die mit ihm sterben möchte.

Er will sich zu ihr niederbeugen. Er hat vergessen, dass er angenagelt ist, und reißt an seinen Wunden. Die letzte Menschenseele, die er halten möchte, muss er lassen, die Mutter, die den Glauben an den Sohn gepflegt hat, um seine Liebe zu behalten.

Mit schwachem Hauch der eingezwangten Brust bewegt er seine Lippen:

„Weib, sieh, dein Sohn."
Und wieder nach einer Pause zu dem Jünger:

„Sieh, deine Mutter."
Dann wandte er das Haupt zur Seite und löste leise die Umarmung seiner Seele von der ihren. Er hörte noch, wie seine Mutter mit dem Jünger, den er liebte, von dannen ging.

Dann war es still.

Nun waren sie alle fortgegangen, alle, die an ihm geglaubt hatten.

Was blieb ihm noch?
Der Vater lässt mich nicht allein.

Wo bist du, Vater?
Er versuchte sein todmüdes „Haupt an des Vaters Brust zu lehnen. Schwer, wie ein lebloser Klumpen, fiel es herab. Ein Schmerz, als ob die Sehnen seines Nackens zerreissen wollten, zwangt ihn, das Haupt zurückzuwerfen, sodass es krachend an den Balken schlug. Der Schmerz weckt ihm alle Sinne auf. Die aufgerissenen Augen starren in das Leere. War alles Licht aus der Welt gewichen? Hatte die Sonne ihren Schein verloren?

Die Welt steht im Gericht!"

Nur die dritte Weise ist eigentliches Leben. Wer sie erwählt, wird auch nach der zweiten Weise leben, aber doch ganz anders, als wer nur nach der zweiten Weise leben wollte. Er wird auch, wenn es ihm möglich ist, die erste Weise pflegen, aber nur so, wie ein gereifter Mann die Erinnerungen aus längst ver-

gangener Zeit ehrt und pflegt und traulich aufbewahrt. Jeder Tag, den er neu erlebt, ist ein neuer Tag im Leben Christi. Immer Neues wird er sagen können von seinem Zusammensein und Einssein mit Christus, wie Christus in ihm lebt und in ihm wirkt. Was er sagen kann, wird immer zusammenklagen mit den alten Evangelien. Wenn er es aber — dankbaren Herzens — sagt, wird es sein wie ein neues Evangelium. „Was wir selbst gesehen und erfahren, das bezeugen wir" ¹⁾.

Nu begrijpt ge, dat we hier een i. e. g. zeer origineel en eigenaardig boek voor ons hebben en welk een „Evangelium" en welk een verwonderlijk „Jezus-beeld" ons hier gefokend wordt! Wittig handhaaft, op zijn manier, het „einmalige, weltgeschichtliche" karakter van het leven van Jezus, zooals het eens op Palestina's bodem is verloeft, maar verhaalt het, immediaat, verweven met het eigen, heel het huidige, moderne leven. Zijn eenig doel is, de mysteriën van het rijk Gods te doen kennen, daaraan wordt alles ondergeschikt gemaakt. Hij presteert het zoodoende b.v. ook om uit de gelijkenissen van het Evangelie, zelf nieuwe gelijkenissen te scheppen (zie: „Das Gleichnis vom Erlbaum und vom Wasserfall" ²⁾).

Het is mij niet mogelijk U in een klein citaat te doen kennis maken met Wittig's wijze van beschrijving, we zonden daartoe minstens ééne, afgeronde geschiedenis in haar geheel moeten overnemen, wat wij uiteraard moeten nalaten. Maar, waarschijnlijk zult ge, met een en ander, toch wel eenig idee gekregen hebben van dit wonderlijk verhaal van het leven van onzen Heere, Jezus, den Christus.

Een volgend maal van ditzelfde genre nog nader:

¹⁾ Zweiter, durchgesehener Abdruck, Tübingen, Verlag von J. T. B. Mohr (Paul Siebeck) 1916.

²⁾ A.w. pg. 1X.
³⁾ A.w. pg. 307.
⁴⁾ A.w. pg. 308.
⁵⁾ Erster Band, Der Tempelverlag in Potsdam, 1917. Zweiter Band, 1918.

⁶⁾ A.w. dl. II, pg. 374.
⁷⁾ A.w. dl. II, pg. 337/339.
⁸⁾ De eerste uitgave verscheen in Verlag Joseph Kösel & Friedrich Pustet in Kempten. Ik citeer naar de uitgave van Leopold Klotz-Vorlag, Göttingen, 1927. Zie „Begleitwort", pg. VII.
⁹⁾ A.w. dl. I, pg. 5/6.
¹⁰⁾ A.w. dl. I, pg. 92/5.

Ze raakt een conflict met de persoonlijkheid en het optreden van den Dienaar des Woords, en met inhoud, vorm en voordracht van de preek, waarmee heel wat ernstige hoorders, ook zonder dat ze er zich zoo helder van bewust werden, als onze inzender, zullen te worstelen hebben, en — waarvan de duivel en ons eigen arglistig hart ijverig gebruik maken om de kracht van de bediening des Woords bij ons te breken.

„Zal me daarom verblijden, als ik er iets toe zal kunnen bijdragen, dat conflict op te lossen of althans iets te verzachten.

De kern van de vraag is dan, of er verband is tusschen den zegen van de bediening des Woords voor die haar ontvangen en de persoonlijkheid van den Dienaar, zijn voordracht en de kwaliteit naar vorm en inhoud van zijn preek.

Deze vraag nu, moet m.i., zonder eenigen twijfel, bevestigend worden beantwoord.

Dit volgt met noodzaak uit het feit, dat onze God Zijn Woord niet rechtstreeks, niet op een onmiddellijke wijze, maar middellijk tot ons doet komen.

Tusschen ons en het Woord ligt, ook al komt die bij het rechte, bij het geloovige hooren niet in ons bewustzijn, omdat het geloof allen afstand doet wegvallen — inderdaad een lange weg.

Buiten ons; want het Woord Gods moest eerst te boek gesteld, toen de eeuwen door bewaard, vervolgens vertaald, toen door den prediker bestudeerd en ingedacht, in zijn predikatie verklaard en toegepast, en ten slotte door hem uitgesproken worden, vóór het in den vorm van de preek ons kon bereiken.

Doch dan bovendien ook nog in ons; want als de preek uitgesproken wordt, moet het door het intermediair van de stem van den prediker en van ons eigen gehoor onder ons bereik komen.

En ook daarmee trof het nog niet zijn doel.

Om tot zijn doel te komen, vraagt het den dienst van onze aandacht, van ons verstand, van de kennis der waarheid, die het bij ons veronderstelt, en daarmee van ons geheugen en ons nadenken, ook van onze verbeelding, i. e. w. van heel het apparaat van onzen geest. En dan eindelijk — wat hier overigens buiten beschouwing blijft — moet er nog zijn het geestelijk contact, dat de Heilige Geest bewerkt in den weg des geloofs.

Het Woord Gods, benadert ons derhalve — en daar wilde ik nadruk op leggen — niet onmiddellijk en, ook niet werktuigelijk, maar middellijk en langs zielkundigen weg.

En uit deze verbinding van het middellijke en het zielkundige in den weg, dien het neemt, volgt noodzakelijk, dat de persoonlijkheid van den prediker, en

ik bedoel: „Leben Jesu in Palestina, Schlesien und anderswo", van Joseph Wittig, destijds nog R.-K. priester. Zijn boek is al spoedig op den index geplaatst en hijzelf in '26 geëxcommuniceerd, omdat hij, wat hij schreef, weigerde te herroepen.

Dit boek is genoemd „der überkonnessionelle Jesus-Roman". Bij de eerste uitgave werd het o.m. van deze woorden begeleid: „Das „Leben-Jesu"-Buch von Joseph Wittig steht unter den Zeichen des Wortes: „Was wir erfahren haben, das bezeugen wir". Nicht was andere erfahren haben, will der Verfasser bezeugen; auch nicht, wie es es nur auf dem Wege gelehrten Studiums erfahren hat, sondern wie ihm Jesus im Geist und Leben begegnet ist. Deshalb stellt sich sein Buch ganz ausserhalb der „Leben-Jesu"-Bücher, die in unseren Bibliotheken sind. Es wird zu einem Stück Selbstbiographie, zu einem Ausschnitt heimischer Kultur und Religionsgeschichte, sprengt aber zugleich die alten Gesetze, denen solche Dinge unterliegen. Die Geschichte eines Menschen mit Jesus will es erzählen, ein Evangelium von dem, was ein Mensch heute mit Jesus erlebt, will es sein" ¹⁾.

In het eerste hoofdstuk „Evangelium" spreekt de auteur o.m. van de methode zijner Leben-Jesu-Geschiedtschreibung. Ik citeer het volgende: „Das Leben Jesu kann man auf dreifache Weise mitleben: erstens, indem man die Lebensgeschichte Jesu Zeile für Zeile liest, seine Worte und Schicksale ganz lebendig der betrachtenden Seele vorstellt und mit reichem Gemüt Anteil an seinen Freuden und Leiden nimmt; zweitens, indem man ihm nachfolgt als einem grossen Lehrer und Meister des Lebens; drittens, indem man mit ihm zusammenwächst und aus ihm hervorwächst wie die Hebe aus dem Weinstock, indem man also mit ihm eins wird, sein heiliges Fleisch und Blut genieszt und seinen Geist empfängt, indem man durch den Glauben an ihn zu einem anderen Christus neugeschaffen wird, so dass man wie St. Paulus sagen kann: „Nicht ich lebe, sondern Christus lebt in mir".

Nur die dritte Weise ist eigentliches Leben. Wer sie erwählt, wird auch nach der zweiten Weise leben, aber doch ganz anders, als wer nur nach der zweiten Weise leben wollte. Er wird auch, wenn es ihm möglich ist, die eerste Weise pflegen, aber nur so, wie ein gereifter Mann die Erinnerungen aus längst ver-

dat ook inhoud, vorm en voordracht van de preek voor onze stichting niet zonder beteekenis kunnen zijn.

Is de persoonlijkheid van den prediker ons sympathiek en boezemt ze ons vertrouwen in, is de inhoud van zijn preek rijk genoeg om onze belangstelling te wekken en onze aandacht gespannen te houden, is de vorm boeiend en de voordracht natuurlijk en levendig, dan helpt en steunt ons dat alles in wat onzerzijds eerste voorwaarde is, om met vrucht voor onze ziel te hooren.

Is er, omgekeerd, bij ons geen vertrouwen in den persoon van den prediker, of is hij ons om gebreken, die we in hem ontdekten niet sympathiek, maakt zijn optreden den indruk, dat hij meer aan zichzelf denkt dan aan zijn hoorders en aan de boodschap, die hij hun heeft te brengen; is zijn preek arm, zijn gedachten gang onordelijk, zijn stijl slordig, zijn voordracht onverzorgd, of opgeschroefd — dan staat di alles onze eigene werkzaamheid tot recht hooren en daarmee den zegen van de prediking bij ons in den weg.

In zoover is er dus wel terdege verband tusschen den persoon door wien en de wijze waarop het Woord verkondigd wordt, en den zegen van de prediking bij de hoorders.

Dit legt ons, predikers, een ontzaglijke verantwoordelijkheid op. En het is goed, en we mogen er dankbaar voor zijn, dat vragen als die we nu bespreken, er ons aan herinneren. Ze maken er ons opmerkzaam op, dat, als de prediking niet de vrucht draagt, die we begeeren, er minstens zooveel reden is om er ons zelve op aan te zien, als de schuld ervan op onze hoorders te werpen.

Wie de waarheid zoo verpakt, dat de geadresseerde in de verzoeking komt, haar als een monster-zonderwaarde af te wijzen, zal het zwaar te verantwoorden hebben bij die hem de doorzending toevertrouwde.

Doch hier moet nu dadelijk aan toegevoegd, dat de geadresseerden hebben toe te zien, dat ze niet om gebreken in de verpakking de waarheid zelve afwijzen. Er is hier doorgever en afzender.

Precies, als bij een cadeau, dat Vader of Moeder hun kind, op zijn verjaardag, door bemiddeling van een derde doen toekomen.

Beter gezegd: precies als bij een boodschap, die onze Koningin door middel van een harer hofbeambten, tot ons zond.

Om de slordige verpakking van den winkelier, zullen we Vaders of Moeders cadeau niet weigeren in ontvangst te nemen.

En om den persoon van den hofbeampte onzer Koningin of om zijn onhandig optreden tegenover ons, zullen we H. M.'s boodschap niet afwijzen.

gangener Zeit ehrt und pflegt und traulich aufbewahrt. Jeder Tag, den er neu erlebt, ist ein neuer Tag im Leben Christi. Immer Neues wird er sagen können von seinem Zusammensein und Einssein mit Christus, wie Christus in ihm lebt und in ihm wirkt. Was er sagen kann, wird immer zusammenklagen mit den alten Evangelien. Wenn er es aber — dankbaren Herzens — sagt, wird es sein wie ein neues Evangelium. „Was wir selbst gesehen und erfahren, das bezeugen wir" ¹⁾.

Nu begrijpt ge, dat we hier een i. e. g. zeer origineel en eigenaardig boek voor ons hebben en welk een „Evangelium" en welk een verwonderlijk „Jezus-beeld" ons hier gefokend wordt! Wittig handhaaft, op zijn manier, het „einmalige, weltgeschichtliche" karakter van het leven van Jezus, zooals het eens op Palestina's bodem is verloeft, maar verhaalt het, immediaat, verweven met het eigen, heel het huidige, moderne leven. Zijn eenig doel is, de mysteriën van het rijk Gods te doen kennen, daaraan wordt alles ondergeschikt gemaakt. Hij presteert het zoodoende b.v. ook om uit de gelijkenissen van het Evangelie, zelf nieuwe gelijkenissen te scheppen (zie: „Das Gleichnis vom Erlbaum und vom Wasserfall" ²⁾).

Het is mij niet mogelijk U in een klein citaat te doen kennis maken met Wittig's wijze van beschrijving, we zonden daartoe minstens ééne, afgeronde geschiedenis in haar geheel moeten overnemen, wat wij uiteraard moeten nalaten. Maar, waarschijnlijk zult ge, met een en ander, toch wel eenig idee gekregen hebben van dit wonderlijk verhaal van het leven van onzen Heere, Jezus, den Christus.

Een volgend maal van ditzelfde genre nog nader:

¹⁾ Zweiter, durchgesehener Abdruck, Tübingen, Verlag von J. T. B. Mohr (Paul Siebeck) 1916.

²⁾ A.w. pg. 1X.
³⁾ A.w. pg. 307.
⁴⁾ A.w. pg. 308.
⁵⁾ Erster Band, Der Tempelverlag in Potsdam, 1917. Zweiter Band, 1918.

⁶⁾ A.w. dl. II, pg. 374.
⁷⁾ A.w. dl. II, pg. 337/339.
⁸⁾ De eerste uitgave verscheen in Verlag Joseph Kösel & Friedrich Pustet in Kempten. Ik citeer naar de uitgave van Leopold Klotz-Vorlag, Göttingen, 1927. Zie „Begleitwort", pg. VII.
⁹⁾ A.w. dl. I, pg. 5/6.
¹⁰⁾ A.w. dl. I, pg. 92/5.

Over den tusschenpersoon en zijn wijze van doen heen zullen we de eigenlijke afzenders in het oog houden; en om hinnenwil zullen we aannemen, wat we anders zouden weigeren.

M.a.w. bij het hooren van de prediking moeten we ons niet door de gebreken van prediker en preek laten verleiden om te vergeten, dat we in de waarheid die ons gepredikt wordt, met onzen God te doen hebben. We moeten ernstig pogen ons boven den persoon, door wien en den vorm waarin ons het Woord verkondigd wordt uit te heffen, om met de boodschap, die ons wordt gebracht te staan voor 't aangezicht van Hem, die ze tot ons deed uitgaan.

„Ik wil het graag”, zegt onze vrager, „maar ik kan het niet. Evenmin als ik in 'tdagelijksche leven het gesprokene los kan maken van den sprekenden persoon.”

In de laatste woorden zegt hij zelf ons wat de oorzaak is van zijn niet-kunnen. 't Is deze, dat hij, evenals hij in het dagelijksche leven de waarheid en de waarde van een woord laat afhangen van den persoon, die het spreekt, ook de beteekenis van een preek laat bepalen door den persoon van den prediker.

Nu is deze wijze van doen in 'tdagelijksche leven reeds onjuist. Doch ze is het nog veel meer ten opzichte van de bediening des Woords.

Na wat ik boven zei, zal hem dit ook duidelijk zijn.

Het moge hem helpen zich op te werken tot het standpunt waartoe hij zelf reeds trachtte te komen.

Een lichte taak is dit niet.

Ze vraagt offers van ons.

Doch vergeten we daarbij niet, dat er ook offers gevraagd worden — de eerste en 'de zwaarste — van die ons het Woord heeft te bedienen; en dat prediker en hoorder elkander nooit vinden zullen in Gods waarheid, tenzij de offers beiderzijds gewillig om der waarheid wille worden gebracht.

En daarbij zijn aan de zijde der hoorders de offers die velen, vooral onder onze jonge menschen, tegenwoordig het zwaarst vallen, dan welbeschouwd het licht.

Ik bedoel die in aesthetisch opzicht.

Ook het gevoel voor 'tschoone heeft zonder twijfel zijn rechten. Gelukkig de prediker, die het zonder jacht te maken op effect of lof, en zonder schade voor den inhoud, kan bevredigen en in dienst der waarheid trekken.

Doch alles heeft zijn eigen plaats; en de schoonheid moet goed vinden, dat ze, in gezelschap van het ware en het goede, de derde krijgt.

Hoe dit met name voor het bedienen en het hooren van het Woord geldt, zegt ons wel de vorm waarin God zelf Zijn Woord ons gaf.

Want al heeft de H. Schrift méér schoons dan we licht vermoeden, — een „Boek van Schoonheid” in den zin, dat ze zich in den dienst van 'tschoone zou stellen, is ze allermint. Model is b.v. de stijl der meeste bijbelschrijvers waarlijk niet.

Het geschreven Woord deelt, ten opzichte van wat de zinnen bekoort, het lot van het vleeschgeworden Woord. Het mist zelfs de rok zonder naad, die het laatste droeg.

Het offer, dat het geschreven Woord ook in dit opzicht — en niet zonder bedoeling — van ons eischt, als het ons zijn dienst zal bewijzen, mogen we ten opzichte van het gesprokene Woord niet terugvorderen.

Moeilijker wordt het, als de persoon van den Dienaar des Woords ons onder de preek in den weg gaat staan. Vooral als zijn ernst en zijn waarachtigheid bij ons in verdenking kwamen.

Maar wat zullen we zeggen, als het Christus belijft, menschen met allerlei gebreken in Zijn dienst te nemen? Zullen wij dan afkeuren die Hij aannam, en weigeren te ontvangen, die Hij zond?

Eens zond Hij ook een Judas uit om in Zijnen Naam het Evangelie des Koninkrijks te prediken.

Wat zou Zijn oordeel zijn geweest, zoo de Joden op grond van twijfel aan Judas' oprichtigheid, en op grond van de geldzucht die ze bij hem wel eens ontdekten zullen hebben, geweigerd hadden uit zijn mond het Woord des Koninkrijks te ontvangen?

Het antwoord ligt in het woord, waarmee Jezus Zijn knechten uitzond: „Die u ontvangt, die ontvangt Mij; wie u verwerpt, die verwerpt Mij”.

Kort gezegd, als het Woord ons bediend wordt, zullen de majesteit en de liefde van Hem, van Wien het uitgaat, ons gelden voor zóó aanbiddelijk-groot, dat we ze niet laten verduisteren door het gebrek in Zijn boodschappers.

V.

F.

LITERATUUR EN KUNST.

Een nieuwe verzenbundel van Alice Nahon.

II.

Ter inleiding op de bespreking van den nieuwen verzenbundel, „Schaduw”, van Alice Nahon, hebben we in het vorige artikel een en ander meegedeeld uit het gesprek, dat de journalist Joh. de Maegt met de dichteres heeft gehad.

Ter inleiding, maar tegelijk ook tot nadere verklaring. Want, — we hebben dat aan 't slot van genoemd artikel uiteengezet — de nieuwe bundel is geheel anders dan de beide vorige. Anders van inhoud en anders van toon. En dan is, wat ze den heer de Maegt vertelde, de toelichting, die we noodig hebben om te verstaan, dat de nieuwe bundel is weerspiegeling van een ontwikkelingsproces, dat zich (althans gedeeltelijk) voltrokken heeft in de direct achterliggende jaren, dat een totaal andere levensgesteldheid van de dichteres ook een ander stempel zetten moest op haar poëzie.

Direct al valt het verschil in uiterlijk op. Terwijl „Vondelingskens” en „Op zachte Vooizekens” in hun zich presenteren aan den lezer geen bepaalde houding hadden, komt „Schaduw” met een zeer expressionistischen omslag van scherpe lijnen en marquante licht-contrasten, meer modern dus, maar ook meer karakteriseerend.

En wanneer men den bundel open slaat, ziet men het nog duidelijker: tegenover het eenvoudig-rhythmische van de vroegere verskens staat hier een rhythmische bewogenheid, die in groote vormvarieteit zich uit. Een gedicht b.v. als „Schaduw” is typeerend voor de techniek van dezen gelijknamigen bundel: geen strophische eenheid, geen rijnschema, geen versvoet, slechts een rhythmische klankengolving, die breed inzet, zich uitbreidt tot versregels met vier heffingen, om uit te loopen in een enkel woord. De ongebondenheid, het vorm-vrije, dat aan de gedachten-niting onbetoomde mogelijkheid laat is in de plaats gekomen voor het strak-metrische en ingehoudene van de vroegere verzen.

In dat alles openbaart zich een moderniteit, die bewijst, wat de dichteres haar bezoeker zei omtrent haar sympathie voor moderne kunst.

Maar het bevestigt ook een andere mededeeling, die ze deed, n.l. dat de verzen muzikaal in haar ontstaan. Er klinkt duidelijk taalmuziek door deze nieuwe gedichten, een veel zwaardere klank, dan te voren, een veel bredere modulatie. Het simpele, zachtvloeiende heeft plaats gemaakt voor harmonische compositie, de verzenes zijn gedichten geworden, woord-accorden van onderscheiden timbre en kracht. 't Is, als heeft zich Alice Nahon in de enkele jaren van haar zwijgen ontwikkeld van zoetgevooid zangeres tot componeerend kunstenaar: met dezen bundel neemt ze haar plaats in onder de dichters van den modernen stijl.

Wat betreft den inhoud zien we een gelijk beeld.

Er zijn verzen, die aan de vroegere herinneren: „Maskers” b.v. met zijn strophische regelmaat en rhythmische vastheid, of „Margrieten”; er zijn verzen, die als op den overgang staan, die de intonatie hebben van de vroegere poëzie, maar den vorm der moderniteit: het mooie „Middagwiedsters” b.v.; er zijn eindelijk verzen, die geheel in overeenstemming zijn met het beeld, dat de dichteres van zichzelf gaf in haar gesprek met den bezoeker, weerspiegelingen van haar psychische gesteldheid en het gecompliceerde van haar huidige levensinzicht: „Twee liedjes van inkeer”, „Molmen boom”, „Taal”, „Dooi”, „Gebel”, e.d. De verzen van deze laatste soort zijn de talrijkste, vormen ook den eigenlijken inhoud van den bundel.

Bezieet men ze dan nader, dan treden herhaaldelijk fijne en diepe gedachten naar voren. Zoo in het gedicht „Schaduw”, waar de dichteres zichzelf vergelijkt bij een varenblad, „dat liever in de lommer leeft, dan zon te dragen”; in „Poëzie”, waar ze er op wijst hoe

Poëzie,
lenger en sterk mirakel,
dat zich voltrekt boven een trosselke woorden,
boven een enkelen zin,
boven een luttel woord,

ontstaat in de eenzaamheid, en hoe dan

..... die woordgestalte rijst
achter der engelen voet,
hoe zij ze beuren op hun vleugelen stoet
tot zij, in 't licht getild,
en in gestuute vaart
op hemelbogen staat.

Of ook de wensch in „Wintergepeinzen”:

Dat ook ons harte rusten kon
lijk 'swinters de velden doen
die liggen daar onder Gods hemelen wijd
de waarde te vieren
van eenzaamheid.

In „Molmen Boom” uit ze de verzuchting, dat toch de menschen meer barmhartigheid elkander mogen bewijzen; in „Dooi”, dat onze droomen, gelijk succuw die smelt tot water dat „vloeiend verreint”, mogen dooien tot werken; in „Leeuwerik” vraagt ze den zanger niet te gaan zingen naar den hemel, want „op de wereld zijt ge zoo van doen”: daar zijn de grauwe zorgen, daar is het vale laagland van het lijden...

Gedachten, die alle rijk zijn aan inhoud, rijk ook aan stemming.

Trouwens, stemming is het karakter van heel dezen bundel. Men leze slechts: „Middagwiedsters” of „Zilver”, of „Margrieten”, of „Een verloren brief”. Zulke dichtjes doen zien, dat het nóg de eigenschap is van Alice Nahon, een liedje te vinden, zooals ze het in „Vondelingskens” zei:

in 't vertellen van wal wind....
't ritselen van de hagen....
in de kijkers van een kind....
'tscheemren van de dagen....

in de kleine dingen dus van het omringende leven. Er moge dan in de stemming, door dat aanschouwde gewekt, meer complicatie zijn naar den aard van het oogenblik, 't is nóg het gewone, het in zichzelf geringe, dat haar ziel treft. En zooals vroeger de Avondsneebloemen of de Dophei haar troosten, zoo doen het nu de Margrieten, die

staan.... zonder vragen
een bleke sterrenstoet
een goedheid zonder woonten,
te bloeien aan mijn voet.

Want:

Een kommer te raden, te heelen,
en te doen of men weet het niet,
dat moeten de menschen nog leeren
van de hooge, stille margriet....

Maar, leest men zoo deze stemmingdichtjes en verzen van inkeer, dan blijkt óók, wat we, naast het reeds genoemde, als van belang in het gesprek met den heer de Maegt hebben aangewezen: dat de dichteres in haar gemoed draagt „een onweerstaanbare melancholie”.

Dat was de trek van al de vroegere dichtjes — 't is ook de meest sprekende eigenschap van deze nieuwere poëzie. Als op het duidelijkste voorbeeld wijzen we op „Twee liedjes van inkeer”. De dichteres zegt daarin, dat ze „vreugd en vriendverlaten”, toch voor de menschen van liefde zingen wil: ze droomt haar liefde blijer, sterker, wijder...

Ik droom mijn liefde wijder,
dat niet mijn einddoel zij
'terbarmen van een man,
en dat ik met mijn vrouwehanden
wat wereld-ellende
omvatten kan....

maar onmiddellijk daarop moet ze doen volgen:

Toe, mijn oogen, weest nu stil,
vertelt niet, wat ik zwijgen wil
want lachen door mijn triestigheid
is wonderschoone logen....

en:

Toe mijn ziele, help me nu
.....

en:

Toe mijn harte, zing nu weer,
.....
doe gij dit hart wat stiller slaan,
doe gij mijn oogen minder gaan
naar 'tlokkend land
van menschenliefde.

Het „lauwe lied van ijdele hoop en ijdele wenschen” kan ze in haar hart niet tot zwijgen brengen, hoezeer ze het ook beproeft. En in „Ons handen” en „Trotsche vriend”, komt wel uit, waarom ze dat niet kan, waardoor de melancholie haar beheerscht. Zei ze het ook niet tot haar bezoeker: „Ik heb veel en innig leed gekend”...?

Als we nu dit alles hebben opgemerkt — en rustig en genietend lezen dóet het opmerken — dan zijn we ook in staat, ons een oordeel over dezen nieuwen bundel te vormen. En dan zien we, dat, ondanks het vele, waarin hij verschilt van de vroegere, toch de Alice Nahon van „De Schaduw” niet een geheel andere is dan die van Vondelingskens of Vooizekens. De levensgesteldheid is veranderd, de spanning van den arbeid is in haar leven gekomen, de omgang met het verkeer onder, het zien van de menschen heeft

de vaalheid
zooals we li
men van de
zijn. En dat
moderne, hat
nieuw poëzi
dichterschap,
niet in vorm
Ook hier is
wat ze zich
menke, bove
te herkennen
die weer get
haar isden
vanden.

Alleen —

Tot tweem
gezegd, dat
heid van ha
wij haar wil
te doen. Wa
ook onze ref
juist door di
heid. En de
ben voor „S
geworden tal
in 'tlokker,
ben voor de
staan deze ?

Eer is tee
geanne kw
Constateur
mij geriteerd
ik verwoes
heeft laten li
griep, deze
neem ik, oc

Voor er
welke ong
K. Schild
maite teg
dinging wa
ze vroloou
reik van
Schilder
dinging der
later kor
'tveiliger
verhderlijk
het gevok

Hoe moet
zijn, en allee
meening ter
Ik gebruik,
Obbink schr
de Moor ple
van dr De
21 Jan. 192

alhoen, dat
krachtie, m
haar de zu
verklaarde
recht” (11
Dr De Moor
als in een
dezen twist

een les var
Obbink niet
en „direct”

Ik zal ew
ken hierin,
ik graag za

Men lette
A. In het

Wat K
maar uite

Dat lijkt
(Ref. 2 Nov
Obbink utr
geven, dat
bleek, dat
het, maar
iets (dergel

B. Prof.
weringer
„directen”
niet aan r
leiding was
als manoen
schreef hij